

Fremsat den 4. oktober 2023 af Pernille Vermund (NB) og Kim Edberg Andersen (NB)

Forslag til folketingsbeslutning

om nedsættelse af en undersøgelseskommission vedrørende våbensagen

Folketinget pålægger regeringen at nedsætte en undersøgelseskommission efter lov om undersøgelseskommissioner og granskningskommissioner inden udgangen af 2023 til at

gennemføre en undersøgelse af sagen om indkøb af våbensystemer fra virksomheden Elbit Systems.

Bemærkninger til forslaget

Formålet med dette beslutningsforslag er at pålægge regeringen inden udgangen af 2023 at iværksætte en undersøgelse af forløbet i sagen om indkøb af våbensystemer fra Elbit Systems ved at nedsætte en undersøgelseskommission efter lov om undersøgelseskommissioner og granskningskommissioner.

Baggrund

Folketingets Finansudvalg modtog i sagen om indkøb af våbensystemer fra Elbit Systems to aktstykker om hastebestilling af våbensystemer for 1,74 mia. kr., som blev godkendt ved en hastebestilling den 26. januar 2023 (fortroligt aktstykke J om anskaffelse af PULS-raketkaster-systemer og fortroligt aktstykke K om erstatningsanskaffelse af ATMOS-artillerisystemer). Af aktstykkerne fremgik det, at det hastede, idet kontrakten med leverandøren skulle underskrives snarest muligt af hensyn til tilbuddets gyldighed, produktionsmuligheder og en hastig genopbygning af den operative kapacitet. Der er dog efterfølgende rejst alvorlig tvivl om denne begrundelse, idet det bl.a. står klart, at det var forkert, at aktstykkerne hastede på grund af tilbuddets gyldighed, og der er fortsat uklarhed om det saglige grundlag for hastebestillingen.

Om forløbet kan bl.a. fremhæves følgende:

For det første var markedsafdækningen mangelfuld og misvisende. Det var ikke korrekt, at der var blevet indhentet tilbud fra et fransk firma, som daværende forsvarsminister Jakob Ellemann-Jensen (V) ellers havde givet indtryk af.

For det andet blev forsvarsforligskredsen ikke orienteret om et forlig mellem det israelske firma Elbit Systems og Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse (FMI), der udsprang af et sagsanlæg fra 2020. Der er efterfølgende afdækket et påfaldende sammenfald i tid, indhold og personkreds mellem Elbit Systems' interesser og FMI's ageren i våbensagen. Således fremgår bl.a. følgende af Altingets artikel »Israelsk våbenfirma krævede danske ordrer for at droppe retssag. Få uger senere købte Danmark for 1,7 milliarder« af 31. august 2023:

»Da Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse (FMI) anbefalede politikerne at lægge en milliardordre direkte hos Elbit Systems, opfyldte styrelsen samtidig to krav, som det israelske våbenfirma kort forinden havde stillet for at droppe et sagsanlæg mod Danmark.

Kun 18 dage før FMI's indstilling til regeringen i januar om at købe artillerikanoner og raketkastere hos Elbit Systems med ekspresfart, havde våbenfirmaet nemlig forsøgt at få krav om fremtidige ordrer med i et forlig med FMI.

[...]

Forliget angik en gammel strid om en aflyst ordre.

I et udkast til forlig 22. december 2022 stillede Elbit Systems for det første som krav, at Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse (FMI) skulle gøre sit yderste for

at tilgodese Elbit Systems i kommende danske udbud om våbenleverancer.

For det andet krævede israelerne, at FMI fremover skulle gå langt for at sikre israelerne nye våbenkontrakter ved at tilsidesætte normale udbudsprocedurer og give ordren ved såkaldt direkte tildeling.«

Desuden er det beskrevet i Altingets artikel »Topembedsmand i dobbeltrolle: Forhandlede både forlig og nyt våbenkøb med israelsk våbenfirma« af 23. august 2023, at der mellem anbefalingen fra FMI om placering af ordren hos Elbit Systems og Elbit Systems' beslutning om at opgive sagsanlægget mod den danske stat kun gik ganske få dage, ligesom den samme embedsmand, daværende vicedirektør i FMI Christian Brejner Ishøj, var involveret i begge forløb.

For det tredje er hverken daværende forsvarsminister Jakob Ellemann-Jensen (V), FMI eller Forsvarsministeriets Departements handlinger undersøgt tilstrækkeligt, og en advokatundersøgelse kan ikke forventes at belyse baggrunden tilstrækkeligt, jf. herom nedenfor. Den oprindelige redegørelse om fejlagtige oplysninger til Folketinget indeholdt selv fejlagtige oplysninger, hvorved Folketinget igen fik urigtige oplysninger, jf. Finansudvalget, alm. del – bilag 187 og 188, folketingsåret 2022-23, 2. samling, og omtalen i artiklen »Jakob Ellemann-Jensen fyrer øverste embedsmand efter fejl i våbensag« fra DR af 11. august 2023. Det er fortsat uklart, hvorfor processen skulle behandles så hurtigt, og hvorfor processen endte på en måde, der reelt favoriserede Elbit Systems. Flere medlemmer af Folketinget har offentligt rejst tvivl om sagligheden af hastebestillingen i våbenforløbet. Rasmus Jarlov (KF) udtalte således i BT: »Mit klare indtryk var, at han (Ellemann, red.) gerne ville have at købet blev godkendt hurtigt, så han kunne stå om eftermiddagen og fortælle de danske soldater i Letland, at der kom nyt artilleri til dem. Det var mit klare indtryk, at dét havde en betydning for den meget korte deadline«, jf. artiklen »K-profil langer ud efter Ellemann: Han ville gerne se godt ud foran de danske soldater« af 5. september 2023, og Martin Lidegaard (R) udtalte til Altingets førnævnte artikel af 23. august 2023: »Jeg har svært ved at tro på, at der ikke skal være en sammenhæng mellem forliget og våbenindkøbet.« Det forekommer forslagsstillerne åbenlyst, at det er i folkestyrets interesse at få belyst, hvorvidt politiske ønsker om medie håndtering var det egentlige grundlag.

For det fjerde blev Folketinget og forsvarsforligskredsen givet indtryk af, at der allerede i foråret ville være et eksempel af ATMOS-artillerisystemet – en såkaldt demonstrator – til rådighed, hvilket blev fremført som et centralt argument for at vælge Elbit Systems. Det viste sig ikke at være korrekt.

For det femte blev der skabt et indtryk af, at tilbuddet fra Elbit Systems ville udløbe ved udgangen af januar. Det var ikke korrekt. Dette medførte, at Folketinget i al hast blev bedt om at godkende et indkøb af våbensystemer for 1,74 mia. kr.

For det sjette er sagen ikke begrænset til Forsvarsministeriet. Det fremgår af aktindsigtslister fra Udenrigsministeriet, at sagen ikke kun blev behandlet i daværende forsvarsminister Jakob Ellemann-Jensens (V) ministerium, men også i resten af regeringstoppen, jf. artiklen »Statsministeriet og Udenrigsministeriet var involveret i sag om våbenkøb« fra Altinget den 11. september 2023. Listen over korrespondancerne får professor i statskundskab Jørgen Grønnegaard Christensen til i samme artikel at udtale, at »det er en mere kompleks sag end som så, fordi det kan se ud som om, at der fra allerhøjeste sted blev lagt et tidspres«, og at »Forløbet skaber mindelser om for eksempel minksagen og håndteringen af covid-19, fordi det rejser spørgsmålet om, hvorvidt Statsministeriet har haft rollen som indpisker. Men det er fortsat et lidt spinkelt grundlag at konkludere noget på«. Endelig har Jørgen Grønnegaard Christensen i artiklen »Professor om nye dokumenter: »Det kan se ud, som om der fra allerhøjeste sted blev lagt et tidspres« i Altinget den 11. september 2023 udtalt, at han »sidder tilbage med en hypotese om, at der har været et vist pres fra Statsministeriet om at få afsluttet sagen.«

Advokatundersøgelse er ikke nok

Regeringen ønsker en uvildig advokatundersøgelse af forløbet. Det er imidlertid forslagsstillernes holdning, at en advokatundersøgelse hverken er egnet eller tilstrækkelig. Våbensagen skal i stedet undersøges af en undersøgelseskommission.

En advokatundersøgelse har en række mangler i forhold til en undersøgelseskommission.

For det første er advokatundersøgelser ikke lovregulerede. Modsat ved undersøgelseskommissioner er der ikke lovregler for proces, bisidder, udpegelse af undersøgere m.v.

For det andet vil en advokatundersøgelse ikke kunne pålægge nogen vidne- eller oplysningspligt. Enhver er derimod efter anmodning fra en undersøgelseskommission – med visse undtagelser, bl.a. vedrørende mulig selvinkriminering – forpligtet til at afgive forklaring for kommissionen som vidne, jf. § 11 i lov om undersøgelseskommissioner og

granskingskommissioner. Flere nøglepersoner i sagen er allerede rykket til andre poster. Daværende forsvarsminister Jakob Ellemann-Jensen (V) er i dag økonomiminister, daværende departementschef i forsvarsministeriet Morten Bæk er kommitteret i Finansministeriets departement, og daværende vicedirektør i FMI Christian Brejner Ishøj er nu stabschef i Forsvarskommandoen. Ingen af dem eller andre personer af interesse i sagen vil have pligt til at afgive forklaring eller dele materiale ved en advokatundersøgelse.

For det tredje vil en advokatundersøgelse som det helt klare udgangspunkt kun blive gennemført på skriftligt grundlag. Våbensagen involverer flere ministerier (Forsvarsministeriet, Udenrigsministeriet og Statsministeriet), og adskillige nøglepersoner har efterfølgende skiftet stilling.

For det fjerde har den, hvis forhold undersøges af en undersøgelseskommission, en lovfæstet ret til en bisidder, der kan anmode kommissionen om at foranstalte bevisførelse, jf. §§ 21 og 22 i lov om undersøgelseskommissioner og granskingskommissioner. En sådan lovfæstet adgang er der ikke ved en advokatundersøgelse.

For det femte føres en advokatundersøgelse bag lukkede døre, hvorimod undersøgelseskommissioner som udgangspunkt føres for åbne døre. Det er ønskeligt i et folkestyre, at offentligheden og pressen i videst mulige omfang har adgang til at følge med i sager, der berører folkestyret.

Det er forslagsstillernes vurdering, at en advokatundersøgelse kan bruges til at afvise yderligere undersøgelse og give offentligheden indtryk af, at våbensagen er blevet behandlet med tilstrækkelig omhu.

Forslagsstillerne bemærker endelig, at flere partier ønsker forløbet undersøgt med mundtlige afhøringer ved en undersøgelseskommission, jf. artiklen »»Det er dybt alvorligt«: Partier vil have topministerier undersøgt i våbensag« i Altinget den 11. september 2023.

Det er således forslagsstillernes opfattelse, at en undersøgelseskommission bør nedsættes nu frem for at afvente en advokatundersøgelse.

Skriftlig fremsættelse

Pernille Vermund (NB):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en undersøgelseskommission vedrørende våbensagen.

(Beslutningsforslag nr. B 4)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.